

Удх. № = 90819 / 02.07.2024г.

ДО КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Обратовам № 9. № 25 / 2024г.
Определен судис - докладчик:
судис Янаки Стоилов
04.07.2024г.

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

Бх. № 380 К1
Дата 03.07.24г.

Уважаема г-жо Председател на Конституционния съд,

Моля да администрирате приложеното искане по чл.150 ал. 2 от Конституцията, зададено в рамките на н.о.х.д. № 2260/20 по описа на СГС, 16 състав.

Прилагам самото запитване с копие от относимите части на главното дело, осем приложения.

С уважение:

The following information was obtained from the records of the
 Department of the Interior, Bureau of Land Management, on the
 subject of the above-captioned matter.

On or about the date of the filing of the application for
 the above-captioned matter, the Bureau of Land Management
 advised that the same was being processed in accordance
 with the provisions of the applicable laws and regulations.

The Bureau of Land Management is currently processing the
 application for the above-captioned matter in accordance
 with the provisions of the applicable laws and regulations.

The Bureau of Land Management is currently processing the
 application for the above-captioned matter in accordance
 with the provisions of the applicable laws and regulations.

И С К А Н Е

Дата: 01.07.2024

Град: София

Софийски градски съд

16 състав

В закрито заседание в следния състав:

Председател: И Х

Съдебни Заседатели: 1. Р И

2. М К

като разгледа докладваното от председателя на състава наказателно дело от общ характер № 2260 по описа за 2020 година на Софийски градски съд (бивш Специализирания наказателен съд)

Производството е по реда на чл. 150 ал. 2 от Конституцията на Република България.

1. Увод

Предмет на искането до Конституционния съд е конституционната съобразност на нормата на чл. 384 ал. 3 във вр. с чл. 253 т.2 НПК, съобразно която, за да разгледа съдът по същество споразумение, сключено между прокурора и защитника на подсъдим, със съгласието на този подсъдим, е нужно съгласието на останалите подсъдими и техните защитници.

Поддържа се, че тази норма противоречи на чл. 31 ал. 4 от Конституцията, която гарантира, че правата на подсъдимия няма да бъдат неоснователно ограничени; а също така противоречи и на нормите на чл. 56 и чл. 122 от Конституцията, предоставящи право на защита; а също така противоречи на нормата на чл. 127 т. 3 от Конституцията, която предоставя на прокуратурата изключителното правомощие да поддържа обвинението; и на последно място противоречи на нормите на чл. 57 ал. 2 пр. 2 и чл. 58 ал. 1 изр. 2 от Конституцията, които гарантират, че предоставените от закона права или фактически действия няма да бъдат осъществени по начин, който накърнява права и законни интереси на другото.

Поради което, на основание чл. 150 ал. 2 във вр. с чл. 149 ал. 1 т. 2 от Конституцията, съдът приема за нужно да отправи искане до Конституционния съд да се произнесе по този въпрос.

2. Факти по делото

Специализираната прокуратура на 28.08.2020 г е внесла пред сезирация съд обвинение срещу 40 лица за ръководство и участие в организирана престъпна група, поставила си за користна цел разпространението на наркотици – кокаин, хероин, марихуана, амфетамин, метамфетамин, МДМА. Едно от тези лица е АБВ (действителното име е различно), за когото се твърди, че е участвал в тази организирана престъпна група.

Повдигнала е и обвинение за вторична престъпна дейност – а именно за това, че е придобил от друг подсъдим и е държал марихуана и кокаин, като наркотичните вещества са в големи размери, те са държани с цел разпространение и в изпълнение на решение на организирана престъпна група.

Дадена е правна квалификация на деянието му за участие в организирана престъпна група по чл. 321 ал. 3 т. 2 във вр. с ал. 2 НК, а за деянието за държане

на наркотични вещества с цел разпространение по чл. 354а ал. 2 във вр. с ал. 1 пр. 3 и пр. 4 НК (Приложение 1).

На 19.06.2024 г прокурорът и защитникът на АБВ сключват споразумение по чл. 381 НПК, със съгласието на АБВ. Последният се признава за виновен по тези обвинения, като му се определя наказание, договорено между страните по споразумението (Приложение 2).

Това споразумение е докладвано на сезирация съд. Поради което за сезирация съд е налице задължение да уведоми останалите 39 подсъдими и техни защитници за споразумението и да вземе становището им дали дават съгласие (коментирано по-долу в т. 4).

3. Необходимост от искането

Сезирацият съд счита, че задължението му да вземе становище на останалите подсъдими и защитници дали дават съгласие за споразумението, ще е валидно само ако нормата на чл. 384 ал. 3 във вр. с чл. 253 т. 2 НПК (която изисква съгласие на останалите подсъдими) е в съответствие с Конституцията; същевременно приема, че тя ѝ противоречи.

Поради което сезирацият съд има правен интерес да отправи настоящето искане – доколкото отговорът на Конституционния съд ще му даде нужната информация в каква насока да бъде следващото му процесуално действие, свързано с това споразумение.

Така, ако Конституционният съд потвърди конституционното съответствие на оспорената законова норма, сезирацият съд първо ще вземе становището на останалите подсъдими и техните защитници относно това дали дават съгласие за това споразумение, като надлежно ще отрази изявлението им; след което – на второ място – ще изпрати споразумението и цялото наказателно дело до Председателя на СГС, НО, за образуване на ново н.о.х.д., в рамките на което споразумението ще бъде разгледано по същество от друг съдебен състав. Част от изпратеното дело ще бъде и протоколът от съдебно заседание, където са обективирани изявленията на подсъдимите и защитниците им относно това дали дават или не дават съгласие за това споразумение.

Обратно, ако Конституционният съд установи конституционно несъответствие, то задължението на сезирация съд да потърси съгласието на останалите подсъдими и на техните защитници ще отпадне – доколкото закон, който противоречи на Конституцията, не се прилага. Поради което сезирацият съд директно ще изпрати споразумението и делото на Председателя на СГС, НО, за образуване на ново н.о.х.д., в рамките на което друг съдебен състав ще разгледа по същество споразумението.

Сезирацият съд подчертава, че правният му интерес от отправяне на искането до Конституционния съд не е в това, че самият сезиращ съд ще се произнася по споразумението, като ще го одобри, евентуално след промени в него, или пък няма да го промени. Сезирацият съд несъмнено няма такава компетентност – чл. 384а ал. 2 НПК. Правният му интерес е в това, че – съобразно чл. 384а ал. 1 във вр. с чл. 384 ал. 3 НПК – именно съдът, който разглежда делото и който е сезиран с това споразумение, следва да вземе становище на останалите страни по делото (а в случая това са само 39-те подсъдимите и техните защитници) дали дават или не дават съгласие за него (коментирано по-долу в т. 4).

4. Относно компетентността на сезиращия съд да обсъжда въпроса за съгласието на останалите подсъдими по чл. 384 ал.3 НПК

Несъмнено по новото сключено споразумение друг съдебен състав следва да се произнесе с акт по същество – чл. 384а ал. 2 НПК.

При все това сезиращият съд има правомощието да вземе становище на останалите подсъдими дали са съгласни с новото споразумение или не.

Това е така предвид нормата на закона. Чл. 384а ал. 1 НПК посочва, че ако в рамките на текущо съдебно наказателно производство е постигнато споразумение само с един от няколко подсъдими, то съдът отлага разглеждане на делото. Несъмнено адресат на задължението е съдът, който разглежда делото по същество. Това означава, че именно на този съд следва да бъде представено това споразумение, доколкото уведомяването му за него е задължителна предпоставка той да вземе решение за отлагане на разглеждането на делото. Макар и този съд да не може да се произнесе по същество на това споразумение, той все пак взема определено процесуално решение именно въз основа на това споразумение – а именно решението да отложи разглеждането на делото си.

Оттук и изводът, че е нормално споразумение, сключено във висящо съдебно производство, да бъде представено на съда, който го разглежда. Или той, след като се запознава със съдържанието му и установи, че това споразумение касае един или повече от няколко подсъдими (но не и всички), взема решение да отложи делото (а също така извършва и други процесуални действия, коментирани по-долу).

Чл. 384 ал. 2 НПК посочва, че по постигнатото споразумение се произнася друг съдебен състав в 7 дневен срок от получаване на делото. Тази норма води до три извода.

На първо място първият съд, който разглежда делото и който е бил сезиран с това споразумение, следва да изпрати самото споразумение и цялото дело на Председателя на съда, който да определи друг съдебен състав. И по-конкретно: след като по споразумението се произнася друг съдебен състав, то той следва да бъде определен; а компетентност за това има само Председателя на съда или определен негов заместник. За да упражни тази си компетентност, той следва да има на разположение това споразумение. Доколкото то е представено на съда, който разглежда делото, то следва изводът, че именно този съд, който разглежда делото, следва да изпрати споразумението на Председателя на съда. А също така – след като срокът започва да тече „от получаване на делото“, това означава, че следва да се изпрати и самото дело. Ако то не бъде изпратено, нито този срок ще започне да тече, нито новият съд ще може да извърши преценка дали споразумението не противоречи на закона и морала (чл. 383 ал. 7 НПК).

На второ място произнасянето от новоопределения съдебен състав е в срок от 7 дни от получаване на делото. Тази норма е сходна с тази на чл. 382 ал. 2 НПК и би следвало да се разбира, че съдът, който одобрява споразумение, без значение дали то касае някои или всички подсъдими, има правомощия от такова естество, че те винаги може да бъдат реализирани в кратък срок. Поради това законодателят е предвидил 7 дневен срок от постъпване на делото (чл. 382 ал. 2 НПК) и 7 дневен срок от получаване на делото (чл. 384а ал. 2 НПК). А този кратък срок не предполага никакво събиране на нови доказателства.

Това изрично е посочено в чл. 382 ал. 3 – 8 НПК, които норми регулират как протича съдебното производство. В него участват само прокурорът, защитникът и обвиняемият (или защитниците и обвиняемите, ако и няколко от тях са страни по споразумението); съдът провежда формален разпит на обвиняемия; предлага промени, ако сметне за нужно; одобрява или не одобрява споразумението. Следователно, всички преценки, които извършва съдът, за да одобри или не одобри споразумението, следва да бъдат направени незабавно в съдебното заседание, единствено въз основа на материалите по делото. Не е възможно съдът да провежда други процесуални действия, насочени към установяване дали са налице процесуални пречки за одобряване на споразумението, а още повече е невъзможно той сам да извършва процесуални действия, които са насочени към отстраняване на налични пречки за това.

Нормата на чл. 384а ал. 2 НПК е частен случай на чл. 384 ал.1 НПК; поради което и за нея се прилага общото правило в началото на последната норма: „При условията и реда на тази глава...“. Следователно новоопределеният съдебен състав по чл. 384а ал. 2 НПК следва в 7 дневен срок да се произнесе по законосъобразността на сключеното споразумение, като вземе предвид всички материали по изпратеното му дело. И по-конкретно, относно спазване на процесуалното изискване по чл. 384 ал. 3 НПК, следва да вземе предвид онова, което е отразено по това дело. Там следва да търси информация дали останалите страни са били надлежно уведомени за споразумението и дали са дали своето съгласие за него. Този съд не може сам да призовава останалите страни и сам да иска становището им – доколкото няма такова правомощие.

На трето място се достига до извода, че именно сезирацията съд, който разглежда по същество главното дело и който със своите процесуални усилия попълва това главно дело с официално удостоверяване на определени правно релевантни обстоятелства (съдебен протокол), има правомощието да вземе становище на останалите 39 подсъдими и техни защитници дали дават или не дават съгласие за споразумението. И по-конкретно той следва първо да ги уведоми за споразумението, като им даде възможност да се запознаят с него; след това трябва да ги запита дали дават или не дават съгласие относно това споразумение; накрая да отрази изявленията им в съдебния протокол и да приложи този протокол към делото. Едва след това може да изпрати споразумението и делото на Председателя на съда, за разпределянето му на друг съдебен състав. Последният, като се запознае с цялото дело, вкл. и с протокола, където са отразени горните изявления, ще достигне до извод дали да одобри или да не одобри споразумението.

Оттук се налага изводът, че когато в чл. 384а ал. 1 НПК законодателят предвижда, че съдът, разглеждащ обвинението, е сезиран със споразумение само от един от подсъдимите, то той следва не само да отложи разглеждането на делото, но и да направи необходимото за разглеждане на това споразумение от другия съдебен състав. А това предполага взимане на становище на останалите страни дали дават съгласие или не и отразяването му в съдебния протокол.

Въз основа на тези доводи сезирацията съд приема, че има правомощието да уведоми останалите 39 подсъдими и техни защитници за споразумението, касаещо подсъдимия АБВ и да вземе становището им дали дават съгласие или не.

А след като има това правомощие, за него е налице и правен интерес да сезира Конституционния съд с въпроса дали поначало нормата на чл. 384 ал. 3

във вр. с чл. 253 т. 2 НПК е съответна на Конституцията. Ако тя не е в такова съответствие, сезирацият съд поначало не би следвало да се интересува от съгласието на останалите подсъдими – доколкото то ще бъде правно ирелевантно за преценките, които ще направи новият съдебен състав, който ще разгледа споразумението по същество.

Поради което настоящето искане е отправено в рамките на компетентността на сезирация съд да вземе становище на останалите подсъдими дали дават или не дават съгласие за новото сключено споразумение.

Ако евентуално Конституционният съд, при упражняване на своите правомощия по преценка на допустимостта на искането, сметне за нужно да поиска допълнителни разяснения в тази насока, сезирацият съд би могъл да ги даде.

5. Предходни факти по делото, свързани с правомощието на сезирация съд да вземе становище на останалите страни дали дават или не дават съгласие относно споразумението.

На 17.11.2020 г прокурорът и защитникът на друг подсъдим сключват споразумение, с което този друг подсъдим се признава за виновен; определя му се условно наказание "лишаване от свобода" (Приложение 3).

Сезирацият съд в съдебно заседание от 14.01.2021 е взел становището на останалите подсъдими дали те изразяват съгласие относно споразумението, сключено от ПТ. Част от тях се противопоставят на това споразумение – като не дават съгласие за сключването му (Приложение 4).

По това споразумение на 21.01.2021 г се произнася друг състав на съда, който не го одобрява. Причина за това е обстоятелството, че част от подсъдимите не са били дали съгласие за споразумението. Поради което съдът е приел, че разглеждане на това споразумение по същество противоречи на закона (Приложение 5).

На 10.05.2022 г прокурорът и защитата на същия друг подсъдим отново сключват същото споразумение. Този път, обаче, правят искане по него да се произнесе съдът, който разглежда делото, като се позовават на практиката на Съда на ЕС – дело С-381/18. Искат също така да не се взема съгласието на останалите подсъдими за одобряване от съда на това споразумение, като се позовават на норми от правото на ЕС (Приложение 6).

Това споразумение не е било докладвано на сезирация съд и той не е взел становището на останалите подсъдими и техни защитници дали дават съгласие. Вместо това директно е образувано ново н.о.х.д., разгледано от друг съдебен състав. Последният на 18.05.2022 г е приел, че за одобряване на споразумението е нужно съгласието на останалите страни – и на това основание е приел, че не следва да го одобри. Той е сторил това без да уведоми останалите 39 подсъдими за новото споразумение и да поиска съгласието им (Приложение 7).

Следователно, видно от развитието на главното дело, именно сезирация съд, който разглежда това дело по същество, е задължен да вземе становище на останалите подсъдими и техни защитници дали дават или не дават съгласие за споразумението. Новоопределеният съдебен състав, който се произнася само по това споразумение, на основание чл. 384а ал. 2 НПК, няма сам да търси становището на останалите 39 подсъдими и техни защитници дали дават или не дават съгласие за споразумението.

6. Относно предходните действие, предприети от сезиращия съд, по същия въпрос

Отправено запитване пред Съда на ЕС по С-467/19, с получен отговор – Определение от 24.09.2019 г по С-467/19, ECLI:EU:C:2019:776 (по друго дело).

Отправени запитвания пред Съда на ЕС по С-432/22 и С-398/23 – по настоящето дело; производствата все още са висящи.

Отправено е предложение от 18.05.2022 г до ВКС, НО за сезиране на Конституционния съд – по настоящето дело (Приложение 8), с получено Становище от 14.07.2022 г (Приложение 9).

В своето становище ВКС, НО приема, че обвиняемият няма право на споразумение; прието е, че липсва противоречие с Конституцията; прието е, че чл. 384 ал. 4 НПК визира всички страни, вкл. и останалите подсъдими; прието е, че не е възможно да се установи противоконституционност само на част от „всички страни“ по чл. 384 ал. 3 НПК. Единствените съмнения са в аспекта на чл. 6 ал.1 от Конституцията, предвид липсата на равнопоставеност в режима на споразумението в досъдебната и съдебната фаза (а именно съгласието по чл. 384 ал. 3 НПК се иска само в съдебната фаза).

АРГУМЕНТИРАНАТА ПРЕЦЕНКА НА ПРИЛОЖИМОТО ПРАВО

7. Относно естеството на нормата на чл. 384 ал. 3 НПК

Съобразно тази норма, ако едно споразумение е сключено в съдебната фаза, то се одобрява „само след съгласието на всички страни“.

Под „всички страни“ се разбира останалите страни.

И по-конкретно онези страни, които вече са сключили споразумението (прокурорът, защитникът и подсъдимият, който се признава за виновен), вече са изразили своето съгласие с него с подписването му – чл. 381 ал. 5 и ал. 6 НПК, а подсъдимият също така ще го изрази и пред съда, който ще се произнася по искането за одобрение – чл. 382 ал. 4 НПК. Поради което не е нужно те отново да дават съгласие, като предпоставка за разглеждане по същество на споразумението.

Поради което под „всички страни“ в чл. 384 ал. 3 НПК се разбират останалите подсъдими и техни защитници, частният обвинител, гражданския ищец и гражданския ответник (чл. 253 т. 2-4 НПК).

Не се включва частният тъжител (чл. 253 т. 3 пр.1 НПК), доколкото сключването от него споразумение се регулира по различен начин – чл. 24 ал. 5 т. 3 НПК (спогодба).

Тези уточнения са необходими с цел установяване на предметния обхват на искането. А именно то се отнася до обявяване на противоконституционност на онази част от нормата на чл. 384 ал. 3 НПК, която препраща към „страни“ по смисъла на чл. 253 т. 2 НПК – а именно останалите подсъдими и техните защитници.

По делото няма частни обвинители граждански ищци, поради което не е налице правен интерес да се атакува нормата и в тази ѝ част¹.

8. Относно правото на споразумение като процесуално право

Така формулираното искане от страна на сезирация съд се базира на положението, че подсъдимият има право на споразумение – доколкото само ако има такова право, то и въпросът за съответствието с чл. 31 ал. 4 от Конституцията би бил относим.

В Становището си ВКС, НО (посочено по-горе, в т. 5) приема, че подсъдимият няма право на споразумение, доколкото такова право не е предвидено в чл. 55 НПК и доколкото на него не кореспондира задължението на прокурора да сключи такова споразумение и задължение на съда да го одобри. Еднократно се споменава, че се касае за „правна възможност“.

Сезирацият съд посочва, че в действителност субективното право е именно предвидена в закона възможност за определено поведение, което носителят на това право може да предприеме по своя преценка и което има благоприятни за него определени или определими фактически или правни последици, целени от него; на субективното право съответства насрещното задължение на определен субект да съдейства (или да не пречи) за реализиране на това поведение и постигането на тази полза.

В този смисъл е и т.V от Решение № 7/16.12.2004 по к.д. № 6/04 на Конституционния съд, който употребява като синоними понятията за правна възможност, регулирана от закона и за субективно право: „Участието на гражданския ищец в наказателното производство е само една възможност, създадена, за да улесни пострадалия... И след посочените промени относно материята за гражданския ищец НПК съдържа гаранции за защита правата на пострадалия“.

След като чл. 381-384а НПК предвижда възможност един подсъдим, въз основа на собствено искане (опосредено от изявлението на защитник) или при съгласие с предложението на прокурора, да сключи споразумение, от което да извлече благоприятни за него последици и регулира подробно процедурата, с възлагане на определени задължения на съда, то следва изводът, че подсъдимият има право на споразумение. Това право е с процесуален характер – а именно правото да поиска от съда да се произнесе по вече сключеното споразумение, като това произнасяне е с определен акт относно законосъобразността му (като го одобри, не го одобри, след евентуално промени в него), както и правото това произнасяне да бъде въз основа на закона, а не произволно или в противоречие със закона. На това право съответства задължението на съда да се произнесе по споразумението, с което е сезиран, като това произнасяне бъде законно.

Изрично следва да се посочи, че съдът може да предложи всякакви промени в споразумението, за да осигури правилното прилагане на закона; или дори директно да го отхвърли (напр. ако деянието е такова по чл. 381 ал. 2 НПК). С това той се произнася по същество – и правото на подсъдимия на споразумение е удовлетворено. Но ако съдът откаже въобще да се занимае със споразумението – то правото на подсъдимия на споразумение е нарушено. Това е така и ако този

¹ Според сезирация съд само за частния обвинител, пострадал от деянието, предмет на споразумението, е налице правен интерес да изразява съгласие.

отказ се базира на основание, противоречащо на Конституцията (предмет на настоящето искане).

9. Относно правото на споразумение – теоретични положения

В теоретичен аспект правото на споразумение произтича от правото на подсъдимия да прави искане; от правото му на участие; от самото естество на процедурата.

На първо място това право произтича от общата норма на чл. 55 ал. 1 НПК: „...да прави искания...“, доколкото тази обща формулировка обхваща и искането за одобряване на сключено споразумение. А след като законът признава правото на искане, то на него съответства задължението на съда да се произнесе по него. Доколкото искането на подсъдимия за одобряване на сключено споразумение е изрично предвидена в закона възможност, то следва изводът, че това искане е субективно право от процесуално естество, като предмет на това субективно право е изискване от съда да се произнесе по представеното споразумение, като постанови акт по същество (одобряващ или неодобряващ, след евентуални изменения), ако са налице предпоставките за това. Това произнасяне следва да отговаря на изискването за законност, вкл. и относно правното значение на предпоставките, осуетяващи произнасянето по същество (в случая се обсъжда съгласието на останалите подсъдими като процесуална предпоставка за такова произнасяне).

На второ място това произтича от общата норма на чл. 55 ал. 1 НПК: „...да участва в наказателното производство...“, като това право е конкретизирано в чл. 382 ал. 3 – 4, ал. 6 НПК. А след като подсъдимият има право да участва, то това негово право несъмнено обслужва и правото му да получи акт по същество в края на тази процедура – евентуално този по ал. 5 (предложение за промени в споразумението) и задължително или по ал. 7 (одобрение), или по ал. 8 (неодобрение). Не е възможно законодателят да признава на подсъдимия право на участие в една процедура, образувана въз основа на негово искане²; да изисква от съда да вземе становище от подсъдимия по определени въпроси, които пряко го касаят (чл. 382 ал. 4 НПК) – без да признава на подсъдимия правото да получи акт по същество, постановен при отчитане на това становище. Правото на участие

² В действителност производството се образува по искане на прокурора – доколкото само той може да внесе споразумението за разглеждане от съда – чл. 382 ал. 1 НПК; при все това ролята на прокурора в случая има по-скоро технически характер – а именно, доколкото той разполага с делото, той следва да внесе сключеното споразумение заедно с делото. А също така прокурорът действа и съобразно искането на останалите страни по споразумението, доколкото и те искат то да се разгледа от съда.

Поради което, поне според сезиращия съд, няма да е грешно да се посочи, че производството пред съда за разглеждане и одобряване на споразумение се образува въз основа на внесено споразумение, като се акцентира не на това кой го е внесъл (а именно прокурорът), а на естеството на това споразумение (а именно искането на страните, вкл. на подсъдимия, който несъмнено е най-важната страна по това споразумение). В този аспект е направено твърдението, че производството пред съда се образува въз основа на искането на подсъдимия за одобряване на споразумение. Също така следва да се посочи, че неговото искане е съпроводено с идентичното искане на прокурора и защитника.

в една процедура е обслужващо постигането на определен акт по същество в края на тази процедура; не е възможно самоцелно участие.

На трето място текстът на закона косвено, но все пак ясно формулира това негово право. В чл. 382 НПК се посочва, че съдът, сезиран от прокурора със споразумение, е длъжен да предприеме определени действия по него. Тези действия – насрочване и провеждане на открито съдебно заседание, запитване на подсъдимия, преценка на съда – са обслужващи акта по същество (одобряване, неодобряване, евентуално след предлагане на промени). Следователно чл. 382 НПК ясно дефинира задълженията на съда, сезиран с искане за одобряване на вече сключено споразумение³. А те са правна последица от сключеното споразумение по чл. 381 ал. 1 НПК. Т.е. в основата на цялата процедура по чл. 382 НПК е именно сключеното споразумение.

Оттук и изводът, че страните по това споразумение имат правен интерес да очакват от съда да изпълни задълженията си по чл. 382 НПК, като се произнесе с акт по същество (одобряване или неодобряване, след евентуални промени). А най-важната страна по това споразумение, несъмнено, е именно подсъдимият. Следователно, всички задължения на съда по чл. 382 НПК пряко се отнасят до неговото право да получи отговор по същество на искането за одобряване на споразумения. Така подсъдимият е този, когото съдът запитва по чл. 382 ал. 4 НПК; неговата правна сфера е засегната от предложените промени по чл. 382 ал. 5 НПК; той ще бъде обект на специално третиране след одобряване на споразумението⁴ или пък неодобряването му⁵. Правният му интерес в цялата процедура по чл. 382 НПК е несъмнен.

А това води до извода, че той има право на споразумение – което е процесуално право, със съдържание искане от съда да се произнесе с акт по същество, след като е сезиран със сключено споразумение.

Поради което в настоящето искане се говори за „право на споразумение“, като се има предвид признат от закона интерес на един подсъдим, страна по вече сключено споразумение, да получи от съда произнасяне по неговата законосъобразност, като евентуално го одобри или не го одобри, след като евентуално предложи промени в него. Акцентира се, че това произнасяне следва да бъде законосъобразно – а именно няма значение дали съдът ще одобри или няма да одобри споразумението – има значение доводите за това да почиват на

³ ВКС говори именно за задължения на съда - **Решение № 253 от 27.06.2014 г. на ВКС по н. д. № 599/2014 г., I н. о., НК:** „... за да одобри постигнатото между страните споразумение съдът е длъжен да провери... Следващият въпрос, по който съдът е длъжен да се произнесе, е ... Това задължение на съда е изпълнено“.

Решение № 290 от 25.06.2014 г. на ВКС по н. д. № 820/2014 г., III н. о., НК: „Съгласно задължението си по чл. 382, ал. 7 НПК, съдът е бил длъжен да предложи промени в споразумението на осн. чл. 384, вр. чл. 382, ал. 2 НПК или да откаже да го одобри на осн. чл. 382, ал. 8 НПК“.

⁴ От една страна ще трябва да изтърпи наложеното му наказание, но от друга страна ще има сигурността, че няма да получи по-тежко наказание за същото деяние – чл. 383 НПК.

⁵ Направеното от него самопризнание няма да бъде ползвано против него – чл. 382 ал. 8 изр. 2 във вр. с ал. 4 НПК.

нормите на закона. А това означава отказът за одобряване да не се базира на законово условие, което противоречи на Конституцията (в случая това законово условие е чл. 384 ал. 3 във вр. с чл. 253 т. 2 НПК).

10. Относно правото на споразумение – практическо положение

Съобразно чл. 15 ал. 3 НПК съдът разяснява на подсъдимия правата му и му дава възможност да ги упражни. На практика съдът разяснява на подсъдимия възможността за споразумение, условията за сключването му и правните му последици. Той прави това служебно (при общите разяснения на правата) или по негово искане. На практика няма случай съдът да откаже подобни разяснения с довода, че подсъдимият няма право на споразумение.

След като в ежедневната съдебна практика такова разясняване се приема за нормално и дължимо, това съдебно изявление несъмнено има за обект признато от закона и реално осъществявано право – като това е процесуално право на споразумение, което не включва задължителното му одобрение от съда

11. Споразумението като проява на субективно право и като нарушение на права на подсъдимия в практиката на ВКС

- В свои актове ВКС, НО говори за право на споразумение като процесуално право.

Решение № 350 от 28.05.2003 г. на ВКС по н. д. № 104/2003 г., III н. о. : „Подсъдимият (обвиняемият) упражнява лично правото да се откаже от съдебно разглеждане на делото и да изрази съгласие със споразумението. От своя страна съдът е длъжен да му осигури възможност да упражни това право, като заяви пред съда, че се отказва от съдебното разглеждане на делото и че е съгласен със споразумението“⁶.

⁶ Така, но по-косвено в **Решение № 149 от 10.03.2014 г. на ВКС по н. д. № 1828/2013 г., I н. о., НК**, където се посочва, че на искането на подсъдимия за споразумение съответства задължението на съда да го разгледа; без такова искане няма задължение на съда да предлага споразумение: „Делото може да бъде решено със споразумение, по реда на глава 29 НПК, но за това трябва да е постигнато такова между прокурора и защитата на подсъдимия. В настоящият случай последното не е налице. По-важно е да се каже, че съдът не може да инициира постигането на споразумение между посочените страни, още по-малко да контролира този процес, в случаите, когато споразумение не е постигнато. Друг е въпросът, ако съдът бъде сезиран със споразумение по реда на чл. 382 НПК или по този по чл. 384 НПК. Делото може да бъде разгледано по правилата на глава 27 НПК, но за това е необходимо искане от страна на подсъдимия...“.

Решение № 436 от 20.11.2013 г. на ВКС по н. д. № 1553/2013 г., III н. о., НК, където сезирането на съда със сключено и подписано споразумение се приема за решаващо за съдебното произнасяне: „Решаването на делото със споразумение е една възможност, изключение от общия ред и инициативата за това принадлежи на прокурора или защитниците и когато обвиняемите не са съгласни по този ред да приключи делото, предложение до съда не би могло да се изготви“.

Решение № 591 от 31.01.2013 г. на ВКС по н. д. № 1821/2012 г., I н. о., НК, където сключването на споразумение е възприето като упражнено субективно право: „Не може да бъде възприето като съществено нарушение на процесуални правила това, че К. е преценил, че ако не сключи споразумение по общия ред ще му бъде наложено по-

- В друга група дела ВКС приема, че правото на споразумение не е нарушено, доколкото липсва сключено споразумение, което да бъде представено на съда за одобрение. По аргумент за обратното, ако е имало представено на съда споразумение, то той го игнорирал, евентуално ВКС би достигнал до различен извод – а именно, че правото на споразумение, в неговия процесуален аспект – е било нарушено.

Решение № 255 от 16.06.2011 г. на ВКС по н. д. № 1273/2011 г., III н. о., НК: „Неоснователни са твърденията на осъдения А. за ограничаване на процесуалните му права, поради неприключване спрямо него на делото със споразумение. ... не е имало волеизявление на подсъдимия и защитата му за решаване на делото с постигнато споразумение с представителя на РП [населено място]. ... Не е постъпило искане от защитата и прокурора от РП [населено място] за изготвяне на споразумение относно съществените въпроси на отговорността, квалификацията и наказанието за инкриминираното деяние, съгласно чл. 381, ал. 5 ПК“.⁷

тежко наказание (обстоятелство, отразено в молбата), тъй като той свободно е избрал производството да се развие по диференцираната процедура, като по този начин е имал възможност да съобрази и евентуално се съгласи с наказанието, което трябва да изтърпи по всяко от обвиненията и определеното общо най-тежко“.

Решение № 535 от 23.11.2011 г. на ВКС по н. д. № 2429/2011 г., III н. о., НК: „С оглед на изложеното ВКС намира, че съставът на съда е одобрил споразумение по делото при допуснати особено съществени нарушения на посочените процесуални правила, които в крайна сметка са довели до нарушаване на правото на защита на осъдения“ – по аргумент за противното, ако са били спазени процесуалните правила, то и правото на защита би било реализирано. Или законосъобразното сключено и одобрено споразумение е проява на правото на защита.

⁷ Също така **Решение № 366 от 5.10.2012 г. на ВКС по н. д. № 1285/2012 г., III н. о.:** „Липсата на изискуемия се консенсус между процесуалните субекти в образуваното досъдебно производство, съответно между конституираните пред съда страни, по посочените в чл. 381, ал. 5 от НПК въпроси, на каквато индицира настоящият казус, препятства възможността за провеждане на предписаната от особените правила на чл. 381-384 от НПК процедура“

Решение № 255 от 16.06.2011 г. на ВКС по н. д. № 1273/2011 г., III н. о., НК: „Неоснователни са твърденията на осъдения А. за ограничаване на процесуалните му права, поради неприключване спрямо него на делото със споразумение. Невярно се интерпретират обективните данни по делото за процесуалното поведение на страните. Проверката показва, че производството по делото е проведено по общия ред, тъй като не е имало волеизявление на подсъдимия и защитата му за решаване на делото с постигнато споразумение с представителя на РП [населено място]. Провеждането на делото при някое от особените правила, каквото е производството по Глава XXIX НПК изисква и допълнителни предпоставки, които обективно не са били налице. Подсъдимият не е направил изявление, съдържащо признаването на вината и съзнаването на последиците от споразумението за решаване на делото. Не е постъпило искане от защитата и прокурора от РП [населено място] за изготвяне на споразумение относно съществените въпроси на отговорността, квалификацията и наказанието за инкриминираното деяние, съгласно чл. 381, ал. 5 ПК.

- В трети случаи споразумението се разбира като процесуална тежест в ущърб на подсъдимия, с който той се съгласява; благоприятните последици (определяне на по-леко наказание) са оставени на заден план

Решение № 21 от 21.01.2013 г. на ВКС по н. д. № 2224/2012 г., II н. о., НК: „След като той доброволно се е съгласил съдебното производство срещу му да приключи по реда на чл. 384 и предишни НПК, не може да въвежда оплаквания за нарушаване на своите процесуални права и въобще каквито и да е несъгласия с въпросната процедура“⁸.

⁸ **Решение № 553 от 15.01.2013 г. на ВКС по н. д. № 1623/2012 г., I н. о., НК:** „Категорично не може да бъде споделена тезата, отразена в искането, че съдът е отнел възможността на Н. да се защити, като не е събирал доказателства, подкрепящи тезата на защитата. Това производство е приключило със споразумение, сключено между защитника на подсъдимия и представител на прокуратурата. Видно от съдебния протокол защитникът по изричен начин е уведомил съда, че е сключено споразумение, като е посочил, че то не противоречи на закона и морала и е помолил да бъде одобрено. Приключването на делото по реда на Глава XXIX НПК е изцяло по инициатива и желание на страните в производството, като те имат суверенното право да се откажат от общия ред за разглеждане на делото и да предпочетат тази диференцирана процедура. След като и защитникът и осъденият са изявили желание да приключи делото по този ред те сами са се отказали от събиране на доказателства и постановяване на присъда въз основа на тях. Ето защо е напълно неприемлива тезата, отразена в искането, че съдът е допуснал нарушение, като е лишил осъденият Н. от възможност да бъдат събрани доказателства в подкрепа на неговата теза. Напротив, осъденият сам се е лишил от тази възможност, като е сключил споразумение и е помолил същото да бъде одобрено. Не на последно място трябва да бъде отразено и това, че с това споразумение на осъденият Н. е било определено наказание при условията на чл. 55, ал. 1, т. 1 НК при приложението на разпоредбата на чл. 381, ал. 4 НПК. След като това наказание е било отмерено е напълно неприемливо да бъде правено искане за възобновяване на делото поради нарушено право на защита на споразумелия се подсъдим“.

Решение № 397 от 29.10.2012 г. на ВКС по н. д. № 1053/2012 г., I н. о., НК: „В проведеното съдебно заседание правата на осъдения по чл. 274 и чл. 275 НПК са били подробно разяснени от съда, както и в заседанието е взел участие назначения му служебен защитник. Видно от приложения по делото протокол осъденият Д. се е присъединил към становището на защитника си, че доброволно е сключил споразумение и моли същото да бъде одобрено. Той се е признал за виновен в извършването на престъплението - предмет на воденото наказателно производство и е подписал текста на включеното в съдебния протокол споразумение. При тези обстоятелства не може да бъде прието, че в хода на воденото наказателно производство е било допуснато съществено нарушение на процесуални правила. Напротив съдът е спазил стриктно процесуалния закон, като е разяснил на Д. естеството на диференцираната процедура и последиците от сключването на споразумението. От изявленията на осъдения може да се прецени, че той е разбрал разясненията, приел е и е осмислил сключването на споразумението и го е подписал доброволно - при липса на оказан натиск. Всичко това е осъществено при участието на защитник, което е било допълнителна гаранция за защита правата на Д. Не на последно място в резултат на това развитие на наказателното производство осъденият е получил наказание "лишаване от свобода" под предвидения в санкцията на чл. 196, ал. 1, т. 2 НК специален минимум“.

Решение № 173 от 19.04.2012 г. на ВКС по н. д. № 281/2012 г., I н. о., НК: „От изявленията на осъдения може да се прецени, че той е разбрал разясненията, приел и осмислил е сключването на споразумението и го е подписал доброволно- при липса на

12. Споразумението като проява и нарушение на правата на пострадалия в практиката на ВКС

В поредица свои решения ВКС приема, че пострадалият има правото да изрази съгласие при сключено споразумение⁹. А ако той има такова право, то не е

оказан натиск. Всичко това е осъществено при участието на защитник, което е било допълнителна гаранция за защита правата на Д. Не на последно място в резултат на това развитие на наказателното производство осъденият е получил минимално предвиденото в закона наказание "лишаване от свобода".

Отразеното по-горе дава основание на касационната инстанция да прецени, че липсват основания за възобновяване на воденото срещу Д. наказателно производство. В неговия ход не са били допуснати съществени нарушения на процесуални правила и не са били засегнати правата му. Не може да бъде възприета тезата, че осъденият е сключил споразумението при липса на воля и въз основа на неправилна преценка за случващото се. Напротив, Д. се е възползвал от тази законова процедура и е получил минимално наказание за извършеното от него престъпление, след като е разбрал случващото се и е направил информиран избор да сключи споразумение с представителите на държавното обвинение и да се възползва от предимствата на диференцираната процедура.

Решение № 555 от 17.12.2012 г. на ВКС по н. д. № 2079/2012 г., III н. о., НК:
„Подсъдимият се е съгласил с правната квалификация и не е възразил по хода на делото, респ. по процедурата, която води до споразумение и прекратяване на делото. Следователно е приел и се е съгласил с всички обстоятелства по фактите вписани в обвинителния акт, включително за вида и размера на наказанието и се е отказал от разглеждане на делото по общия ред. Подписал е споразумението, което означава, че е бил съгласен с неговото изготвяне. В този смисъл, като е одобрил споразумението, съдът не е допуснал нарушение на закона“.

Решение № 136 от 9.03.2010 г. на ВКС по н. д. № 768/2009 г., III н. о., НК:
„Обвиненото лице получава по-леко наказание, приемайки по собствено желание процесуални ограничения, свързани с възможността да спори по предложените от прокурора факти, и обосноващите от тях правни съображения в обвинителния акт; да участва непосредствено и лично в събирането и проверката на доказателствени източници, подкрепящи и оборващи обвинението пред съда; и да атакува постановения съдебен акт, по реда на инстанционния контрол, които осуетяват претенциите за накърнено право на защита в тази посока, и стесняват обхвата на свързаните с него, нарушения“

⁹ **Решение № 18 от 5.02.2014 г. на ВКС по н. д. № 2217/2013 г., I н. о., НК:**
„Върховният касационен съд системно е въвеждал разбирането, че е налице съществено нарушение на процесуалните правила, когато е пренебрегнато задължението да се осигури реална възможност на пострадалите лица да се конституират като страна в съдебната фаза на процеса, за да вземат становище по предложеното споразумение, по реда на чл. 384, ал. 3 от НПК“.

Решение № 140 от 27.03.2012 г. на ВКС по н. д. № 361/2012 г., III н. о., НК:
„Когато на пострадалите лица не е била осигурена възможността да се конституират като страни в съдебната фаза на процеса, за да вземат становище по предложеното споразумение, по реда на чл. 384, ал. 3 НПК - чрез надлежното съобщаване и стриктно указване на процесуалните им права, или когато упражняването на последните е било препятствано, е налице съществено нарушение на процесуалните правила“

възможно да се приеме, че подсъдимият няма право да изрази съгласие със споразумението (процедурата по чл. 382 ал. 4 НПК). А именно това съгласие е елемент от процесуалното право на споразумение – доколкото на това съгласие съответства задължението на съда да се произнесе по това споразумение с акт по същество (чл. 382 ал.5-8), ако са налице процесуалните предпоставки за това.

Поради това не е възможно да се приеме, че в процедурата по разглеждане на споразумение само пострадалият има права – но не и подсъдимият, който го сключва, подписва и понася тежестта на определеното с него наказание.

13. Относно практиката на ВКС за искане съгласие на останалите подсъдими

Решение № 191 от 16.04.2010 г. на ВКС по н. д. № 99/2010 г., III н. о., НК: „Разглеждайки делото без да изпълни посочените задължения, с одобряването на споразумението, решаващия съд изцяло е ограничил правата на наследниците на пострадалия да участват в процеса, възможността да се конституират като страна и да изразят волята си за сключване на споразумението.

Решение № 901 от 8.11.2005 г. по н. д. № 340/2005 г. на ВКС, I н. о.: „В съдебното заседание на 27.04.2004 г. съдът е одобрил споразумението, без да се произнесе по искането на двамата пострадали да бъдат конституирани по делото като граждански ищци...По тези съображения атакуваният съдебен акт следва да бъде отменен и делото възобновено“.

Решение № 811 от 8.12.2004 г. на ВКС по н. д. № 482/2004 г., III н. о.: „...пострадалият ... е поискал писмено и устно в съдебно заседание, ... да бъде конституиран като частен обвинител и граждански ищец. Отказът на съда е атакуван пред К. окръжен съд с частна жалба, който е отменил цитираното определение в частта му, с която е отхвърлена молбата на пострадалия с правно основание чл. 52 НПК. Тъй като определението, с което е приключило делото със споразумение, е окончателно и е влязло в сила в деня на одобряването му, единственото средство за защита на правата на пострадалия е отмяна на това определение...“.

Решение № 92 от 5.03.2003 г. на ВКС по н. д. № 730/2002 г., I н. о.: „Разглеждайки делото без да изпълни посочените задължения, с одобряването на споразумението по чл. 414к, във вр. с чл. 414ж НПК, решаващият съд изцяло е ограничил правата на пострадалия да участва в процеса, както за да се конституира като страна и да изрази волята си за сключване на споразумението.“

Решение № 449 от 23.07.2002 г. на ВКС по н. д. № 349/2002 г., III н. о.: „С това си процесуално бездействие по непризоваването на пострадалия за съдебното заседание и с одобряването на споразумението по чл. 414к във вр. с чл. 414з НПК, без участието на пострадалия, решаващият съд изцяло и грубо е ограничил правата му да участва в процеса, за да се конституира като страна и/или да изрази волята си за сключване на споразумението, още повече, че без неговото съгласие по съдържанието му, то не може да бъде одобрено от съда, когато делото е в съдебната фаза, както е в случая.“

Решение № 48 от 1.02.2001 г. на ВКС по н. д. № 741/2000 г., II н. о.: „Принципното положение по чл. 14, ал. 4 НПК задължава съдебните органи не само да разяснят на гражданите, които участват в наказателното производство техните процесуални права, но и да им дадат възможност реално да ги упражняват.“

В своите произнасяния ВКС не е достигнал до ясен извод дали е необходимо при сключване на споразумение от един подсъдим да се получи и съгласието на останалите подсъдими.

- В една група дела се приема, че такова съгласие е нужно:

Решение № 309 от 12.11.2015 г. на ВКС по н. д. № 888/2015 г., III н. о., НК: „Нарушена е и процесуалната норма на чл. 384, ал. 3 от НПК, тъй като съдът не е взел съгласие на всички страни по делото /подсъдимия Г. Цв. Г./, за решаване на делото със споразумение, по отношение на подсъдимия Е. И.“¹⁰

- В друга група дела се приема, че съгласието на останалите подсъдими не е нужно:

Решение № 409 от 01.10.2008 г. по н. д. № 439/2008 Г., I Н. О. на ВКС: „Кръгът на заинтересованите от споразумението страни се определя както от внесеното в съда обвинение, така и от реализацията на правата на пострадалите като частни обвинители и граждански ищци, т.е. прокурорът сочи кои са виновните (според него) лица, които следва да понесат отговорност за деянието си, квалифицирано от него като престъпление от Особената част на НК и лицата, които като пострадали от него могат да поддържат обвинението наред с прокурора в качеството им на частни обвинители, а предявяването на иск от последните за непозволеното им увреждане от това деяние въвежда в процеса (при приемането на иска от съда) нови страни - граждански ищец, граждански ответник. Или, когато в чл. 384, ал. 3 от НПК законодателят е задължил първоинстанционния съд при одобряване на постигнато със защитника на даден подсъдим споразумение за уреждане на наказателната му отговорност по възведеното му обвинение да следи за получаване на съгласие за това от всички засягани от споразумението страни, е имал предвид: защитника на подсъдимия, него самия, свързано с наказателното правоотношение между последния и Държавата, целяща наказването му чрез прокурора в качеството му на държавен

¹⁰ Така и **Решение № 168 от 14.05.2012 г. на ВКС по н. д. № 293/2012 г., III н. о., НК:** „Непосредствено след това е последвало изявление от представителя на обвинението и от защитниците на подсъдимия С. А. М., че са постигнали споразумение и представили писмено такова, подписано и от подсъдимия, в което изразили съгласие по въпросите има ли извършено деяние, извършено ли е то от подсъдимия и извършено ли е виновно, съставлява ли деянието престъпление, какво е то и какво по вид и размер да е наказанието. С оглед изявлението на прокурора и защитниците на М., съдът преминал към разглеждане на делото по реда на глава XXIX от НПК, без да даде възможност на другите двама подсъдими, респективно на техните защитници, да изразят становище и съгласие по споразумението като страни в съдебното производство..... В чл. 384, ал. 3 НПК се съдържа задължение към първоинстанционния съд при одобряване на постигнато споразумение между прокурора и защитника на даден подсъдим да следи за получаване на съгласие за това от всички засягани от споразумението страни, включително и на останалите подсъдими, като изключение от това правило няма. Изискването на чл. 384, ал. 3 НПК не е изпълнено и това процесуално нарушение пряко е рефлектирало в по-нататъшното разглеждане на делото по отношение на другите двама подсъдими, доколкото показанията на М. /дадени като обвиняем на досъдебното производство пред съдия и приобщени по реда на чл. 281, ал. 1, т. 2, във вр. ал. 2 от НПК/ са възприети от съда за основен, определящ и подкрепящ обвинението факт за участието на Х. и А. в инкриминираните по чл. 242 и по чл. 354а от НК деяния“.

обвинител, и конституирания като частен обвинител пострадал, а при предявен и приет за разглеждане в наказателния процес граждански иск от последния - и посочените от него като ответници участници в гражданското правоотношение във връзка с непозволеното му увреждане. Няма основание да се приеме, че съгласие за одобряване на споразумението следва да се изисква и от съучастник на споразумяващия се, в качеството му на съподсъдим по делото, тъй като същият има възможността да докаже невинността си в продължаващия за него наказателен процес при всички, създадени от законодателя гаранции за правилното решаване на делото, включително и да постигне отхвърляне на предявени и срещу него претенции от пострадалия от престъплението, предмет на споразумението на неговия съучастник. В случая, като не е потърсено и получено такова съгласие от страна на подс. С. и от защитника му, това не е довело до ограничаване както на неговото право на защита, така и на други страни в процеса, каквито не са били конституирани по делото и не е налице съществено нарушение на процесуалните правила... Разширителното тълкуване на разпоредбата на чл. 384, ал. 3 от НПК, направено в искането (както и в процесуално недопустимото разпореждане на новия докладчик по делото) е в разрез с разума на закона, преследваните от този институт цели и реалната полза за пострадалия от инкриминираното деяние. Ако то се възприеме следва, че съдът е длъжен да получи и съгласието на защитника на съподсъдим-съучастник на споразумяващия се подсъдим, тъй като съгласно чл. 253 от НПК той също е страна в процеса, въпреки липсата на самостоятелни права и интереси извън тези на подзащитния му. Незаконосъобразността на изразеното в искането становище особено ясно се вижда при противоречивост на защитните позиции на съучастниците за дадено престъпление, очертаващи интереса им от сключване или отхвърляне на предложено за одобряване от съда споразумение за приключване на наказателното производство само спрямо един или някои от тях¹¹.

¹¹ Така и **Решение № 87 от 04.03.2009 Г. по н. д. № 22/2009 Г., Н. К., I н. о. на ВКС:** „Изыкването на посочената разпоредба за съгласие на конституираните страни при одобряване на споразумение в съдебната фаза на процеса, не се отнася до всички подсъдими при обвинение в съучастническа дейност. Кръгът на заинтересованите от споразумението страни, се определя от внесеното в съда обвинение и от реализацията на правата на пострадалия като частен обвинител и граждански ищец. Поради това, процесуалното задължение по чл. 384, ал. 3 НПК, е свързано преди всичко с изискване на съгласие на конституираните страни, които могат да бъдат засегнати от постигнатото споразумение - подсъдимия, неговия защитник, прокурора и конституирания като частен обвинител и граждански ищец пострадал. Липсва императив за необходимост от подобно съгласие на съучастник на споразумяващия се, в качеството му на съподсъдим, защото той би могъл в продължаващия за него наказателен процес да докаже както невинността си, така и да отхвърли гражданско правна претенция на пострадалия. Именно за това и законодателят в посочената правна норма не е вложил смисъла, в насоката, в която се изтъкват доводи в искането, същата не следва да бъде тълкувана разширително.“

- В трета група решения не е съвсем ясно дали се иска съгласието на съподсъдимите или не.

Решение № 271 от 3.06.2010 г. на ВКС по н. д. № 156/2010 г., III н. о., НК: „В чл. 384, ал. 3 от НПК се съдържа задължение към първоинстанционния съд при одобряване на постигнато споразумение между прокурора и защитника на даден подсъдим да следи за получаване на съгласие за това от всички засягани от споразумението страни, включително и на конституирания като частен обвинител и граждански ищец пострадал“ – или тук се твърди, че съгласие се търси не от всички страни, а само от засегнатите от това споразумение, като не се посочват останалите подсъдимите¹².

Решение № 246 от 4.07.2023 г. на ВКС по н. д. № 440/2023 г., I н. о., НК: „Вярно е, че в разпоредителното заседание пред първата инстанция както подс. Т., така и подс. Ц. изрично са заявили, че не дават съгласие по чл. 384, ал. 3 НПК техния съпроцесник - подс. Д., да сключи споразумение със прокуратурата, както и това, че при спазване на процесуалния ред по чл. 384а НПК, споразумението е одобрено по н. о. х. д. № 552/2021 година от друг състав на съда, а производството по н. о. х. д. № 47/2021 година е продължило само по отношение на подс. Т. и подс. Ц. и с участието на Д. вече в процесуалното му качество като свидетел. Сключеното от Д. споразумение с прокуратурата в хода на съдебното производство обаче с нищо не е ограничило процесуалните права нито на подс. Т., нито на подс. Ц., тъй като и двамата са имали възможността при всички създадени от законодателя гаранции за правилното решаване на делото продължаващият за тях наказателен процес да приключи включително и с постановяването на оправдателна присъда. С разпоредбата на чл. 384, ал. 3 НПК законодателят е задължил първоинстанционния съд при одобряване на постигнато със защитника на даден подсъдим споразумение за уреждане на наказателната му отговорност по възведеното му обвинение да следи за получаване на съгласие за това от всички засягани от споразумението страни, които при подобна хипотеза са прокурора в качеството му на държавен обвинител, защитника на подсъдимия, самия подсъдим и конституирания като частен обвинител пострадал, а при предявен от него и приет за разглеждане в наказателния процес граждански иск - и посочените от него като ответници участници в гражданското правоотношение във връзка с непозволеното му увреждане. Разширителното тълкуване на разпоредбата на чл. 384, ал. 3 от НПК с включване на останалите съподсъдимите, а следователно - и на техните защитници, които въпреки липсата на самостоятелни права и интереси извън тези на подзащитните им също са страна в процеса съгласно чл. 253 НПК, би било не само в разрез с разума на закона и преследваните от института на споразумението цели, но и причина за непоправимо ограничаване на процесуалните права на онзи подсъдим, който желае да постигне по-бързо и възможно по-благоприятно разрешение с окончателен съдебен акт на въпросите за вината и отговорността му. (Решение № 409/1.10.2008 г. по н. д. № 439/2008 г., ВКС, I н. о.)“.

¹² **Решение № 545 от 28.12.2012 г. на ВКС по н. д. № 1860/2012 г., III н. о.:** „Първостепенният съд е изпълнил задължението си по чл. 384, ал. 3 НПК да одобри споразумението само по отношение на двете от подсъдимите след като е получил недвусмислено и ясно съгласието за това от всички страни, включително и от упълномощеният защитник. Те са били категорични във волеизявлението си, че въпреки отсъствието на подсъдимата С. М., дават съгласието си производството да приключи със споразумение и делото да бъде прекратено само по отношение на останалите подсъдимите, участващи лично в процеса“ – или тук има отсъстваща подсъдима, но останалите страни са дали съгласието си. Не е ясно дали се изисква съгласието само на присъстващите подсъдимите, но не и това на отсъстващата; не е ясно и дали всички, дали съгласието си за

ОТНОСНО ФОРМУЛИРАНЕ НА ИСКАНЕТО

14. Относно искането за обявяване на противоконституционност на чл. 384 ал. 3 НПК не изцяло, а само частично

В своето Становище ВКС, НО приема, че частният обвинител има интерес да изразява съгласие при сключено споразумение, което прави невъзможно обявяването на нормата на чл. 384 ал. 3 НПК за противоконституционна – доколкото не е възможно тя да бъде частично обявена за такава, само относно искането на съгласие от останалите подсъдими.

В действителност Конституционният съд вече се е произнасял при оспорване само на част от законов текст.

Така в т.П.1 от Решение № 7/16.12.2004 по к.д. № 6/04: „В тази част на искането се оспорват следните разпоредби от НПК: ...чл. 277, ал. 1 относно думите “пред съдия” и чл. 279, ал. 1 и ал. 3 в частта на чл. 279, ал. 1 относно думите “пред съдия”. Така и Решение № 4 от 2011 г. по к.д. № 4 от 2011 г., с което са обявени за противоконституционни числото "12" и думите "две години" и "една година и четири месеца", и Решение № 13 от 2012 г. по к.д. № 6 от 2012 г., с което са обявени за противоконституционни думите "петнадесет години" и "петнадесетгодишна давност".¹³

споразумението, са страни по него – или някои не са (съ-подсъдими) и дават съгласие за чуждо споразумение

Решение № 323 от 2.10.2014 г. на ВКС по н. д. № 1048/2014 г., II н. о., НК: „Поначало, той и защитата му са прави, че когато споразумение за решаване на делото е постигнато в съдебната фаза на процеса, то се одобрява от съда само след съгласие на всички страни. От съдържанието на съдебния протокол в първоинстанционното производство от 25.02.2014 г. се установява, че съдът не е бил достатъчно прецизен и не е взел изрично съгласие от подс. Г. по чл. 384, ал. 3 от НПК. След изразената готовност от подс. Ш. и прокурора за сключване на споразумение е отразено единствено изявлението на защитника на Г. - адв. Т., че те няма да сключват споразумение. Дори и да е налице нарушение на процесуалните изисквания при решаване на делото по реда на глава 29 от НПК, определението на първоинстанционния съд, с което е одобрено споразумението може да бъде проверено само по реда на възобновяването, инициирано по искане на Главния прокурор“ – или тук ВКС отказва да се ангажира със становище по въпроса, извън посочването, че първоинстанционният съд не е бил достатъчно прецизен.

Решение № 133 от 27.07.2015 г. на ВКС по н. д. № 464/2015 г., III н. о., НК – Трима подсъдими имат един адвокат; съдът е одобрил споразумение за двама от тях, при отсъствието на третия – но със съгласието на адвоката (той представлява и третия, отсъстващ). ВКС е приел, че при това положение е имало противоречиви интереси между тримата подсъдими – поради което процесуалното нарушение е в това, че след одобряване на споразумението същият адвокат е продължил да представлява отсъстващия подсъдим.

При всяко положение одобряване на споразумението без съгласието на отсъстващия подсъдим не е посочено като процесуално нарушение; то само е споменато като елемент от развитието на делото.

¹³ Също така и Определение от 29.04.2015 г. по к. д. № 2/2015 г, с което Конституционният съд е допуснал до разглеждане по същество искането на тричленния състав на ВКС, ТК, за установяване на противоконституционността на § 8, ал. 1 от ПР

Поради което, според сезирация съд, няма пречка да бъде повдигнат въпроса за конституционна съобразност на част от законов текст, без да се твърди пълната му неконституционност.

15. Относно искането за обявяване на противоконституционност на чл. 384 ал. 3 във вр. с чл. 253 т. 2 НПК – т.е. искането визира препращаща разпоредба

При проследяване на практиката на Конституционния съд по искания от съдилища сезирацият съд не установи случаи за искане, при което се оспорва конституционната съобразност на законова норма в частта, в която мълчаливо препраща към друга норма, непосочена в нея.

Най-близка е хипотезата, при която е налице изрично препращане в закона. С Решение № 8/05.12.2023 г по к.д. № 21/22 Конституционният съд се произнесе относно незаконосъобразност на разпоредбата на чл. 49 ал. 1 т. 2 ЗЧОД в частта на препращане към чл. 47 т. 5 ЗЧОД, като уточни, че се произнася само относно б. “б” ЗЧОД – която буква не е конкретно индивидуално посочена в оспорената чл. 49 ал. 1 т. 2 ЗЧОД, но се разбира по несъмнен начин от препращането.

Сезирацият съд би могъл да изложи определени мотиви защо приема, че този начин на формулиране на искането не би следвало да води до неговата недопустимост. Те, обаче, ще бъдат твърде обемни.

Поради което, ако Конституционният съд прецени за удачно, би могъл да вземе своето решение по допустимостта след като му даде възможност за излагане на тези мотиви, на основание чл. 19 ал. 1 ПОДКС.

МОТИВИ ОТНОСНО ТВЪРДЯНОТО КОНСТИТУЦИОННО НЕСЪОТВЕТСТВИЕ

16. Относно съдържанието на чл. 31 ал. 4 от Конституцията

Най-напред следва да се посочи, че нормата на чл. 31 от Конституцията визира права на обвиняемия – т.е. права, които той има само поради качеството си на обвиняем. Това са права, които са му нужни, за да упражни правото си на защита.

Конкретно ал. 4 би могла да бъде възприета по друг начин – а именно като недопускане на ограничения на правата, които обвиняемият има като човешко същество и / или български гражданин, ако тези ограничения не са обективно необходими за осъществяване на правосъдието¹⁴. Ако текстът на чл. 31 ал. 4 от Конституцията бъде възприет по такъв начин, то той би бил неотносим към повдигнатия въпрос.

Но нормата на чл. 31 ал. 4 от Конституцията може да се тълкува и като подчиняващо на определени условия ограничаването на правата, които са предоставени на обвиняемия именно в това му процесуално качество. И по-конкретно Конституцията и законите предоставят определени права на всеки обвиняем; тези права са му необходими, за да упражни правото си на защита. При все това е възможно тези права, макар и предвидени в Конституцията и законите,

към ЗИДЗПСК в частта "25 и" само по отношение учредяване на законна ипотека върху имуществото на приватизираното дружество.

¹⁴ Така Решение 10/29.05.2018 г по к.д. № 4/17 на Конституционния съд.

да бъдат ограничени, ако това е необходимо за осъществяване на правосъдието. Подобно ограничение е предвидено в чл. 57 ал.3 от Конституцията, а също така и в чл. 63 ал. 9 НПК относно правото на задържания да бъдат уведомени трети лица за неговото задържане (като това уведомяване става със закъснение); а също така и в чл. 94 ал. 4 - 6 НПК, относно правото на защитник (който е заместен от резервен защитник), коментирани в т. 1 б от Решение № 10/28.09.2010 г по к.д. № 10/10¹⁵.

Искането, отправено от сезирация съд, визира този аспект на чл. 31 ал. 4 от Конституцията.

На следващо място трябва да се посочи, че Конституционният съд е приел, че правата, признати в Конституцията, може да бъдат ограничени, вкл. и въз основа на норма от закон, но това ограничение е обусловено от чл. 57 ал. 2 от Конституцията – накърняване на права или законни интереси на трети лица (т.3 от Решение №10/29.05.2018 г по к.д. № 4/17).

17. Относно противоречието на нормата на чл. 384 ал.3 във вр. с чл. 253 т. 2 НПК с нормата на чл. 31 ал. 4 от Конституцията

17.1. Чл. 31 ал. 4 от Конституцията допуска ограничение на право на обвиняемия само ако това ограничение обективно е нужно за осъществяване на правосъдието.

Такова ограничение на право на обвиняем е предвидено в чл. 381 ал. 3 НПК.

По принцип всеки обвиняем има право на споразумение (извън ограниченията по чл. 381 ал.2 НПК), което право се упражнява, като споразумението се предостави на съда и той се произнесе по него с акт по същество (без значение дали ще го одобри или не) – коментирани по-горе.

Но в съдебната фаза, ако има и други подсъдими, то упражняването на това право е ограничено, доколкото предварително условие за това е съгласието на останалите подсъдими и техните защитници. Без такова съгласие съдът не се произнася с акт по същество.

При това положение възникват въпросите дали това ограничение на първо място е нужно за осъществяване на правосъдието и на второ място дали, ако е нужно, е пропорционално на тази нужда.

17.2. Относно необходимостта за осъществяване на правосъдието. Сезирация съд счита, че това ограничение поначало не е нужно за осъществяване на правосъдието.

Основания за това са следните:

¹⁵ „Оспорването на института "резервен защитник" по съществото си се основава на тезата за накърняване на правото на защита на лицето, срещу което е повдигнато обвинение за извършено престъпление. Обвиняемият (подсъдимият), макар и субект на основните конституционни права, поради целите и съдържанието на наказателната репресия е принуден да търпи някои ограничения. Съгласно чл. 31, ал. 4 от Конституцията тези ограничения не могат да надхвърлят необходимото за осъществяване на правосъдието“. Или тук се обсъжда едно право, което е предоставено на обвиняемия именно в това му качество – правото на защитник; и по-точно се обсъжда ограничаването на това право, тъй като обвиняемият не ползва услугите на избрания от него защитник, а му е натрапен друг, нежелан от него; както и дали това ограничение е нужно за осъществяване на правосъдието.

На първо място, в практически аспект, ако такава нужда съществува, то тя би намерила проявление в други правни институти. Но в действителност в нито един друг случай подсъдим (или неговия защитник) нямат призната от закона възможност да се намесват в правната сфера на друг подсъдим. Обратното, всеки защитава само своите интереси.

В нито един друг случай съгласието на един подсъдим не е условие за упражняване на право или дори за фактически действия от страна на друг подсъдим (напр. да даде обяснения¹⁶, да направи доказателствено искане, да обжалва, да изрази становище и др.).

Един подсъдим не може да обжалва акт, относим само към друг подсъдим (напр. Постановление за прекратяване само за другия подсъдим); той не може да обжалва и акта в онази негова част, която е относима за другия подсъдим (напр. осъден подсъдим да обжалва оправдателната присъда на другия подсъдим).

Следователно, според НПК, за надлежното осъществяване на правосъдието, не е нужно един подсъдим да дава съгласие за действията, предприети от друг подсъдим, вкл. и за това дали и как да упражни признати от закона му права или правни възможности или други правно регулирани действия.

На второ място, в теоретичен аспект, тази нужда би следвало да е обусловена от определена цел. Тя може да бъде защита на подсъдим (този, който дава съгласието или този, който сключва споразумението), на друг участник или на обществения интерес.

Относно защитата на подсъдимия, който дава съгласието. Несъмнено е, че един подсъдим има житейски интерес да се противопостави на споразумение, сключено от друг подсъдим – доколкото след това споразумение този друг подсъдим ще стане свидетел и ще бъде задължен да даде показания, които евентуално може да бъдат ползвани против него. Този житейски интерес поначало не получава правна защита по НПК – доколкото не е предвидено един подсъдим да дава обяснения само след съгласието на останалите подсъдими, нито е предвидено един свидетел да дава показания само след съгласието на подсъдимия.

Относно защитата на подсъдимия, който е сключил споразумението. Няма основание да се приеме, че именно такава е била целта на законодателя – един подсъдим да се грижи за интересите на друг подсъдим. В действителност защитникът се грижи за интересите на своя доверител. Поради това е възможно признато от закона право или правна възможност на един подсъдим да бъде упражнено единствено ако е налице и съгласие на неговия защитник – това е така, напр., при споразумението (чл. 381 ал. 1 изр. 2 НПК). Но законът е предвидил такава съгласие на друго лице (защитник) само доколкото той защитава интереса на подсъдимия и именно с оглед неговата защита. А в теоретичен аспект всеки подсъдим защитава себе си, а не друг подсъдим.

¹⁶ Нормата на чл. 279 ал. 4 вр ал. 1 т. 1 и т. 2 НПК не е изключение. На пръв поглед тя е такава изключение, доколкото предвижда съгласието на един подсъдим за четене на обясненията на друг подсъдим. Но при по-задълбочен поглед се установява, че такава съгласие се иска само защото първият подсъдим не е имал възможност да участва в разпита на втория подсъдим и няма такава възможност в съдебното заседание. Тази норма обслужва интереса му да участва в процеса на събиране на доказателства. Ако вторият подсъдим присъства – то негово съгласие не се иска.

Относно защитата на друг участник или на обществен интерес. Няма основание за обмисляне на подобна възможност. В действителност общественият интерес се удовлетворява от преценката, която осъществява съдът – а не от преценката, която осъществяват останалите подсъдими и техните защитници, когато дават или не дават съгласие по чл. 384 ал. 3 НПК.

Нормата на чл. 381 ал. 4 НПК е явно изключение, несъответстващо на механизма в НПК (в практичен и теоретичен аспект) за съгласуване на интересите на различните участници в процеса. По всяка вероятност тя касае неволно допуснатата грешка на законодателя.

Поради което молим да приемете, че нормата на чл. 381 ал.4 НПК предвижда ограничаване на признато от закона процесуално право – а именно правото да се поиска от съда да се произнесе с акт по същество по вече сключено споразумение – като това ограничение не е нужно за осъществяване на правосъдието.

17.3. Относно спазване на принципа за пропорционалност

Ако евентуално Конституционният съд приеме, че ограничението на правото на споразумение под формата на искане на съгласие на останалите подсъдими и техните защитници е нужно за осъществяване на правосъдието, то възниква въпросът за пропорционалността на това ограничение.

В случая законодателят не е направил никаква преценка, като е предоставил на всички подсъдими, независимо от конкретните обстоятелства по делото, да дават съгласие за сключване на споразумение.

Конституционният съд многократно се е произнасял относно спазването на принципа за пропорционалност. Така например в Решение № 7/16.12.2004 по к.д. № 6/04 се посочва: „При проверката относно конституционността на разглежданите разпоредби от НПК съдът преценява и доколко законовата регламентация на разпита пред съдия държи сметка за необходимия баланс между правата на личността и обществените интереси“.

В това Решение Конституционният съд е разглеждал въпрос, сходен с настоящия – а именно правното значение на съгласието, което един подсъдим може да даде, като задължително условие да бъдат прочетени показанията на свидетел и така тези показания да бъдат ползвани за нуждите на окончателния съдебен акт, евентуално в негова вреда. Преценено е, че подобно условие за приобщаване на доказателства не противоречи на Конституцията, доколкото „...е своеобразна гаранция за равнопоставеност на страните в съдебния процес (чл. 121, ал. 1 от Конституцията) и е в съответствие с практиката на Европейския съд по правата на човека (Решение от 20.11.1989 г. по делото Костовски срещу Холандия). Балансът, за който стана дума по-горе, е спазен и тук. Срещу събраните от обвинението в несъдебна и несъстезателна процедура доказателства “се противопоставя” правото на обвиняемия на защита (чл. 56 от Конституцията) и се изисква неговото съгласие за приобщаването им към доказателствата по време на съдебния процес, която преценка очевидно ще е в зависимост именно от възможността му ефективно да организира своята защита“.

В действителност съгласието за прочитане на показания на свидетел е отказ от право да се участва в разпита на този свидетел, като се приемат показанията му, дадени в отсъствието на подсъдимия. Това право на участие е в същината на справедливия процес (принципа за „равенство на оръжията“) и отказът от него следва да е съпроводен с определени гаранции. А в случая

съгласието по чл.384 ал.3 НПК не визира отказ от признати от закона права. Подсъдимият няма права относно друг подсъдим, вкл. и относно осъждането на другия подсъдим на определено наказание или относно оправдаването му.

При всяко положение, обаче, дори да се приеме, че подсъдим, който не дава съгласие друг подсъдим да сключи споразумение, прави това въз основа на определени защитими права, все пак е нужно спазване на принципа за пропорционалност – като само в определени хипотези да има право да изрази съгласие (напр. ако подсъдимият е негов съучастник и пряко може да даде показания против него, след одобряване на споразумението) и в други да не може (напр. ако споразумението касае деяние, което няма нищо общо с неговото обвинение и този подсъдим не може да даде показания против него).

Също така в Решение № 1 от 29.01.2015 г. по к. д. № 5/2014 г. се посочва: „Безспорна е практиката на Конституционния съд, че правото по чл. 19, ал. 2 на Конституцията е възможно да бъде съразмерно (пропорционално) ограничавано, когато това се налага за опазването на други особено важни конституционни ценности, каквито в случая са здравето и животът на гражданите“. В случая липсва както съразмерност, така и защита на признати от НПК права на останалите подсъдимия, а още по-малко особено важни конституционни ценности.

18. Относно противоречието на нормата на чл. 384 ал.3 във вр. с чл. 253 т. 2 НПК с нормите на чл. 56 и чл. 122 ал. 2 от Конституцията.

Чл. 56 и чл. 122 от Конституцията гарантират правото на защита – както общото право на защита на всеки гражданин, така и правото на защита в съдебния процес.

Институтът на споразумението е проявна форма на правото на защита, която законът предоставя на подсъдимия – той получава удовлетворителен съдебен отговор незабавно, доколкото процесът приключва с определяне на наказание, определено по общо съгласие на прокурора и защитника, с негово съгласие.

Дори да се приеме, че подсъдимият няма право на споразумение (коментирано по-горе), все пак е несъмнено, че споразумението е елемент от признатите му от закона правни средства да защити интересите си. Законодателят е признал правния интерес на подсъдимия да сключи споразумение, като извлече конкретна и ясно определима полза от това – а именно незабавно приключване на наказателното производство против него (правото на разглеждане на делото в разумен срок, производно на чл. 31 ал.1 от Конституцията) и също така да му бъде определено наказание за извършеното от него престъпление, с което наказание той е съгласен.

Следователно институтът на споразумението по НПК е проявна форма на правото на защита, която Конституцията предоставя в чл. 56 и чл. 122 ал. 2.

Същевременно условието по чл. 384 ал.3 НПК вече сключеното споразумение да бъде разгледано по същество само при съгласието на останалите подсъдими и техните защитници намалява полезния ефект от това средство за правна защита. При това положение се поставя въпросът дали това е конституционно съобразно.

В т. V от Решение № 7/16.12.2004 по к.д. № 6/04 се посочва: „При проверката относно конституционността на тези изменения следва да се

отговори на въпроса, дали в действителност това ограничава до степен на конституционна нетърпимост правото на пострадалите на защита“.

Съобразно становището на сезиращия съд ограничението на правото на защита е толкова съществено, че води до невъзможност за прилагане на признато от закона правно средство за защита – споразумението. Също така последващото развитие на производството не отстранява този порок.

Правото на защита няма да бъде съществено засегнато, ако то може да се реализира по друг начин, извън споразумението, станало невъзможно поради липсата на съгласие от останалите подсъдими.

Както е посочено по-горе, споразумението като призната от законодателя правно средство за защита, предоставя две ползи на подсъдимия – незабавно приключване на делото¹⁷ и определяне на наказание с негово съгласие. И двете не може да се реализират извън споразумението. Съдът продължава разглеждането по общия ред, което води до чувствително забавяне на крайния акт по същество; когато постанови присъдата си, съдът няма задължението да изложи мотиви дали, ако е било получено съгласие на останалите подсъдими, би одобрил споразумението и при положителен отговор да определи наказание съобразно посоченото в споразумението.

Макар и първата полза от споразумението (незабавното приключване на наказателното преследване против подсъдимия) да не може да бъде компенсирана, то втората полза (определяне на конкретното наказание, посочено в споразумението) е възможно да се постигне и с присъдата. При все това законодателят, отчитайки само интереса на останалите подсъдими да се противопоставят на споразумението (нормата на чл. 384 ал. 3 НПК), не предвижда алтернативни средства за правна защита, заместващи невъзможността съдът да одобри споразумението поради липса на съгласие на останалите подсъдими.

Следователно чл. 384 ал. 3 НПК унищожава самата същност на споразумението като правно средство на защита на подсъдимия, без в закона или съдебната практика да се установени корекционни механизми, при което подсъдимият да може да се ползва поне отчасти от тази призната му от закона правна възможност.

Това води до извод, че чл. 384 ал. 3 НПК противоречи на чл. 56 и чл. 121 ал. 2 от Конституцията.

19. Относно противоречието на нормата на чл. 384 ал.3 във вр. с чл. 253 т. 2 НПК с нормите на чл. 127 т. 3 от Конституцията.

19.1. Въпросът за съответствието на законовото изискване един подсъдим да даде своето съгласие, за да може друг подсъдим да получи съдебно произнасяне относно законосъобразността на сключено споразумение с прокуратурата може да се разгледа не само от гледна точка на правата на подсъдимия, сключващ споразумението (или от гледна точка на неговото право

¹⁷ Бързото приключване на делото е не само в полза на подсъдимия, но и на правораздаването като цяло; именно поради това разумният срок на разглеждането и решаване на делата е въздигнато като правен принцип в чл.22 НПК. Както посочва Конституционният съд в Решение № 10/28.09.2010 г по к.д. № 10/10: „своевременното правораздаване отговаря и на обществения интерес, защото в много случаи забавеното правосъдие може да се превърне във фактически отказ от правосъдие.“

на защита или, ако няма такива, от гледна точка на фактически интереси, признати от закона), но и от гледна точка на другата страна в споразумението – а именно на прокуратурата.

Прокуратурата има конституционен признат монопол върху привличането към наказателна отговорност и поддържането на обвинението по наказателни дела от общ характер – чл. 127 т. 3 НПК. Проявление на втория елемент от това нейно правомощие – поддържане на обвинението – е сключването на споразумение и представянето му за одобрение от съда.

И по-конкретно сезирацията съд приема, че процесът по сключване на споразумение, представянето му на съда и получаване на съдебно определение за одобрение на това споразумение е проявна форма на конституционното правомощие на прокурора да поддържа обвинението. Това е така в два аспекта.

На първо място относно подсъдимия, който е сключил споразумението. Окончателният осъдителен съдебен акт (одобреното от съда споразумение) признава този подсъдим за виновен и му се определя наказание. С него е налице пълна реализация на правомощието на прокурора да поддържа обвинението, доколкото с този осъдителен съдебен акт това му правомощие е било напълно и успешно реализирано. Осъдителният съдебен акт, без нито един оправдателен диспозитив, с определяне на наказание, което е посочено от прокурора, е триумфален резултат от упражненото правомощие на прокурора да поддържа обвинението. По-голям успех един прокурор не е възможно да постигне при упражняване на своята функция да поддържа обвинението.

На второ място относно другия или другите подсъдими, за които делото продължава. След като бъде одобрено споразумението за един подсъдим, прокурорът получава възможността да го разпита като свидетел и да ползва показанията му при поддържане на обвинението против останалите подсъдими. Възможността да представя нови доказателства в подкрепа на обвинението е елемент от правомощието да го поддържа.

Следователно споразумението като правен институт е проявление на правомощието на прокурора да поддържа обвинението.

19.2. При това положение се поставя въпросът дали е нарушено конституционното правомощие на прокурора да поддържа обвинението, когато един подсъдим и / или негов защитник имат правото (или фактическата възможност) да се противопоставят на това съдът да разгледа по същество едно вече сключено между прокурора и защитата на друг подсъдим споразумение, със съгласието на този друг подсъдим. Т.е. един подсъдим и / или негов защитник се противопоставят на чуждо споразумение. Този въпрос се поставя в контекста на чл. 384 ал. 3 във вр. с чл. 253 т. 2 НПК – а именно това противопоставяне прави невъзможно съдът да разгледа по същество споразумението и евентуално да го одобри, с или без промени в него.

В Решение № 7/16.12.2004 по к.д. № 6/04 се посочва: „Следователно при преценката за конституционност на която и да е норма от НПК, засягаща правомощия на прокурора като участник в наказателното производство, трябва да се изхожда от така очертаната ясна конституционна рамка, а именно дали се ограничава възможността на прокуратурата да следи за спазване на законността“ – а в случая дали се ограничава възможността на прокурора да поддържа обвинението.

В същото решение се посочва, че такова ограничение „трябва да е в синхрон и да не противоречи до степен на отрицание със способите, които са лимитирани и точно формулирани в цитираната разпоредба на чл. 127 от Конституцията, точки 1 – 4“.

Такова противоречие до степен на отрицание е налице – доколкото прокурорът е не само ограничен, но и напълно лишен от възможността да се възползва от предвидено в закона средство за реализиране на правомощието му да поддържа обвинението. Вместо да реализира своето правомощие, като достигне до окончателен осъдителен съдебен акт, напълно отговарящ на неговото становище, той е възпрепятстван от простото несъгласие на друг подсъдим и / или негов защитник. Вместо да получи възможността да разпита като свидетел подсъдимият, сключил споразумението, той е възпрепятстван отново от простото и немотивирано несъгласие на другия подсъдим и / или негов защитник.

В същото решение се посочва: „Провеждането на разпит на обвиняем или свидетел пред съдия на досъдебното производство не ограничава процесуалната самостоятелност на прокурора или следователя, не засяга тяхната независимост...“. Точно това е налице в случая – доколкото прокурорът губи възможността самостоятелно да упражни правомощието си да поддържа обвинението, под формата на сключено със защитата споразумение и представянето му за одобрение от съда, като става зависим от съгласието на друг подсъдим и / или негов защитник, които не са страна по това споразумение.

19.3. От друга страна е несъмнено, че – след като съдът не одобри споразумението само поради липса на съгласие на друг подсъдим и / или негов защитник – прокурорът запазва възможността да участва в процеса, който се провежда по общия ред и може да упражни пълноценно останалите си правомощия по НПК, без това относно сключване на споразумение. Но това не води до автоматичен извод, че правомощието му да поддържа обвинението е съхранено. Напротив, възможни са хипотези, при които споразумението е от решаващо значение за успешната реализация за това правомощие.

По-горе е посочено, че споразумението, като проява на правомощието на прокурора да поддържа обвинението, засяга поне два аспекта – обвинението против подсъдимия, който сключва това споразумение и обвинението против подсъдимия, който дава или не дава съгласие по чл. 384 ал. 3 НПК.

В първия аспект, предвид нормата на чл. 382 ал. 4 и ал. 8 НПК, самопризнанието на подсъдимия има решаваща сила за решението на съда да одобри споразумението, като е достатъчно то да е подкрепено в достатъчна степен от събраните доказателства. Няма изискване съдът да одобри споразумение само ако събраните доказателства, извън направеното от подсъдимия споразумение, са достатъчни за осъдителна присъда. Поради което – поне в теоретичен аспект – поне в някои случаи за прокурора споразумението е единствена възможност да достигне до осъдителен съдебен акт – а това означава единствена възможност успешно да реализира правомощието си по поддържане на обвинението¹⁸.

¹⁸ На практика е налице неяснота дали съдът би постановил осъдителен или оправдателен съдебен акт, ако делото продължи да се разглежда по общия ред, като се отчита и несигурността относно бъдещите доказателства, които ще бъдат събрани. За да се избегне тази несигурност и двете страни предпочитат споразумение, доколкото така сами контролират крайния изход на делото. Т.е., от гледна точка на прокурора,

Във втория аспект с одобряване на това споразумение прокурорът си осигурява нов свидетел, който би могъл да даде показания против останалите подсъдими. В определени случаи неговите показания са от решаваща роля за крайния акт по същество – осъдителен или оправдателен – относно тези други подсъдими.

В тези два случая правомощието на прокурора да поддържа обвинението е по непоправим начин нарушено от невъзможността съдът да се произнесе с акт по същество на споразумението, като евентуално го одобри, с или без промени в него.

Следователно невъзможността едно сключено споразумение да бъде разгледано и евентуално одобрено от съда намалява ефективността на закономото правомощие на прокурора да поддържа обвинението, доколкото го лишава от едно от проявленията на това правомощие и в някои случаи дори прави невъзможно успешното упражняване на това правомощие – т.е. прави невъзможно постановяване на осъдителен съдебен акт, възприемащ обвинителните твърдения на прокурора.

19.4. Относно оправданието на това ограничение. В множество аспекти законът предвижда правила, които ограничават правомощието на прокурора да поддържа обвинението, като в определени случаи те дори правят невъзможна задачата му да достигне до осъдителен съдебен акт¹⁹. Във всеки един случай, обаче, е налице противостоящ интерес – който според законодателя заслужава закрила.

В настоящия случай такъв интерес не е налице. Подсъдимият, който не дава съгласие относно чуждо споразумение, няма признат от закона интерес нито да възпрепятства упражняването на прокурорското правомощие да поддържа обвинението против онзи подсъдим, който е сключил това споразумение, нито да се противопостави не разпита на същия този подсъдим, вече като свидетел, след одобрението на това споразумение.

Поради което и възможността, която чл. 384 ал. 3 НПК предоставя на един подсъдим и / или негов защитник да възпрепятстват осъществяване на правомощията на прокурора по поддържане на обвинението, нарушава чл. 127 т. 3 от Конституцията.

20. Относно противоречието на нормата на чл. 384 ал.3 вр чл. 253 т. 2 НПК с нормите на чл. 57 ал. 2 пр. 2 и чл. 58 ал. 1 изр. 2 от Конституцията.

Чл. 57 ал. 2 пр. 2 и чл. 58 ал. 1 изр. 2 от Конституцията, които е удачно да се разгледат заедно, посочват, че не се допуска упражняване на права, ако това упражняване накърнява права или законни интереси на друго; а също така, че гражданите в своите действия следва да зачитат правата и законните интереси на другите.

споразумението е начин да осигури осъдителен съдебен акт, какъвто – според прокурора – не винаги може да е сигурен, ако делото се реши по общия ред.

¹⁹ Такива са например доказателствените правила, предвиждащи намалена доказателствена сила на дадени доказателства (чл. 116, чл. 177 ал. 1, чл.279 ал. 4, чл. 281 ал. 8 НПК); или пък изключващи дадени доказателства (чл. 105 ал. 2, чл. 119, чл. 121 НПК, невъзможност за четене на обяснения, дадени без адвокат).

В основата на тези норми е положението, че предоставените от закона права и предприемане на фактически действия служат за удовлетворяване на законово признати интереси. Поради което упражняването на тези права или извършването на тези действия следва да удовлетворява тези интереси – а не да бъде използвано за накърняване на чужди права или интереси²⁰.

Оттук няма да бъде съответен на чл. 57 ал. 2 пр. 2 и чл. 58 ал. 1 изр. 2 от Конституцията закон, който предоставя такива права на подсъдим и такива възможности за фактически действия, чиято единствена възможна употреба е накърняване на права и законни интереси на други подсъдими и правомощията на прокурора (а именно страните по споразумението) – но не и защита на лични признати от закона интереси.

По-горе е посочено, че подсъдимият има само фактически и житейски съществуващ интерес да се противопостави на споразумението, сключено от друг подсъдим; но няма признат от закона правен интерес за това (т.17.2.).

В действителност единствената възможна последица от упражняването на правото по чл. 384 ал. 3 НПК, респективно от фактическото действие по изразяване на несъгласие (ако евентуално се приеме, че тази норма не предоставя права), е накърняване на правната сфера на онзи подсъдим, който е сключил споразумение – доколкото той няма да постигне желанието от него краен наказателно-правен резултат; а също така и затрудняване, а в някои случаи и осуетяване на правомощията на прокурора да поддържа обвинението. Касае се за признато от закона право (или правна възможност) за осуетяване на постигането на преследвана от тези две страни правомерна цел.

Представянето на едно вече сключено споразумение пред съда за преценка и евентуално одобрение е правомерно. Но изразяването на несъгласие с това споразумение от останалите подсъдими, съобразно оспореният чл. 384 ал. 3 във вр. с чл. 253 т. 2 НПК, е процесуална пречка съдът да извърши такава преценка.

И по-конкретно, без съгласие от всички останали подсъдими и техни защитници един подсъдим не може да упражни правото си на споразумение (както е дефинирано по-горе като процесуално право; или, ако се приеме, че няма такова право, той не може да удовлетвори законния си интерес да получи съдебно произнасяне относно законосъобразността на сключеното споразумение). Също така без такова съгласие и прокурорът не може да упражни правомощията си по поддържане на обвинението, в неговия заключителен етап – а именно постигане на осъдителен съдебен акт. Това е така, доколкото съдът, констатирайки липсата на съгласие от останалите подсъдими и / или техни защитници – въобще не разглежда това споразумение и не издава акт по неговото одобрение, неодобрение или предложение за изменение (както се случи вече два пъти по настоящето дело).

Конституционният съд вече е имал възможност да се произнесе по въпроса за конституционност едно фактическо положение (неявяване на

²⁰ Както се посочва в Решение № 2 от 12.03.2015 г. по к. д. № 8/2014 г: „...правната уредба трябва да създава и гарантира сигурност у гражданите, че са изключени всякакви злоупотреби с техните данни...“ – като тук не се касае за лични данни, а за наказателно правно третиране, с определяне на един или друг вид наказание. Поради което злоупотребата с наказателно-правното третиране, изразено в осуетяване на съдебното разглеждане на сключено споразумение, не е конституционностобразна.

защитник без уважителна причина), дължащо се – може би – в някаква степен на поведението на подсъдимия (не е оказал контрол върху адвоката си), да има за резултат увреждане на чужди права. Така в Решение № 10/28.09.2010 г по к.д. № 10/10 се посочва: „Недопустимо е неуспехът на обвиненото лице с активното си поведение да реализира предоставената му възможност да обезпечи защитата си чрез реално встъпване в наказателното производство на избрания от него защитник да води до увреждане на чужди права и законни интереси - например, на привлечените към наказателна отговорност съучастници, на пострадалите, участващи в процеса като граждански ищци, и т.н.), както и публичния интерес от съевременно и ефективно наказателно правораздаване“.

А в процесния случай основният резултат на правото (или правната възможност) по чл.283 ал. 3 НПК на подсъдимия и / или неговия защитник да изразят несъгласие с чуждото споразумение, е да увредят на интересите на другия подсъдим, сключил споразумението.

Поради което молим да приемете, че нормата на чл. 384 ал. 3 НПК предвижда предоставяне на право или на възможност за действия с правно значение, чиято единствена последица е накърняване и незачитане на права или законни интереси на подсъдимия, който е сключил споразумението, респективно затрудняване или осуетяване на правомощията на прокурора по поддържане на обвинението – и поради това противоречи на чл. 57 ал. 2 пр. 2 и чл. 58 ал. 1 изр. 2 от Конституцията.

21. Относно правния интерес на подсъдимия да изрази съгласие по чл. 384 ал. 3 НПК

По-горе (т. 17.2) е защитена тезата, че един подсъдим има само житейски, но не и правен интерес да изрази съгласие или несъгласие относно чуждо споразумение по реда на чл. 384 ал. 3 НПК, доколкото със своето несъгласие по неправилен начин се намесва в чужда правна сфера и защитава такъв вид свои интереси, които поначало не са признати за правни и не получават правна защита (а именно да осуети показанията, които другият подсъдим може да даде против него, вече като свидетел, след одобряване на споразумението).

При все това може да е налице валиден правен интерес – но само ако при сключване на споразумението се допусне правонарушение, изразено в това, че в споразумението са посочени трите имена и ЕГН на другия подсъдим, който не сключва това споразумение. И по-конкретно, съставеното по такъв начин споразумението ще го представи като виновен, в нарушение на презумпцията за невинност. В този случай действително за подсъдимия, който не сключва това споразумение, е налице правен интерес да му се противопостави.

Този интерес е още по-виден и ако се допусне друг вид правонарушение – а именно се приеме, че след като името на подсъдимия, който не сключва споразумението, все пак фигурира в това споразумение, то в крайна сметка следва да бъде признат за виновен, предвид задължителната сила на това споразумение по чл. 413 НПК. В този смисъл е и по-старата практика на ВКС.

22. Заключение

Съобразно становището на сезирация съд, в основата на отговора на поставения въпрос за конституционна съобразност на оспорената норма на чл. 384 ал. 3 НПК би следвало да бъде водещото правило, което Конституционният

съд е формулирал в Решение № 7/16.12.2004 по к.д. № 6/04: „Всички регламентирани права и задължения на участниците в наказателния процес, както и всяко свързано с тях искане за установяване противоконституционност на отделни разпоредби следва да се преценяват през призмата на формулираната в чл. 1, ал. 1 основна задача на НПК и тогава да се съпоставят с предписанията на основния закон“.

А съобразно чл. 1 ал. 1 НПК целта на наказателния процес е „разкриване на престъпленията, разобличаване на виновните и правилното прилагане на закона“. Споразумението, като алтернатива на присъдата, позволява реализирането на тези цели в пълнота, като съдебното одобрение е гаранция за това – доколкото съдът одобрява споразумението след като извърши определени проверки именно с цел гарантиране на спазване на закона и морала.

Осуетяването на споразумението, само въз основа на просто и немотивирано несъгласие от друг подсъдим и / или негов защитник, води в някои случаи и до осуетяване, а в други случаи до затрудняване и забавяне на реализирането целите на процеса по чл. 1 ал. 1 НПК. Изискването за такова съгласие, разглеждано като условие за съдебна преценка на законосъобразността на споразумението, може да е конституционно необходимо или конституционно търпимо само ако с това съгласие се защитават определени конституционно защитени интереси (или поне интереси, защитени в обикновени закони; или поне общоприети морални и етични правила, ненамерили законово признание).

А в случая такива няма.

В действителност останалите подсъдими имат само житейски интерес да се противопоставят на споразумението, който – видно от всички останали норми в НПК – не намира никакво признание и никаква защита във всички останали случаи (коментирано в т.17.2. по-горе).

В Решение № 10/28.09.2010 г по к.д. № 10/10 Конституционният съд е приел, че е допустим правен институт (резервен защитник), ако: „(п)о този начин се удовлетворяват единствено легитимни интереси - на обществото, на обвиняемия и на пострадалия..., без някой участник в наказателното производство да е поставен в привилегирано положение спрямо друг“. Нормата на чл. 384 ал. 3 НПК не отговаря на тези условия, доколкото не обслужва легитимни интереси и поставя един подсъдим и / или негов защитник в привилегирано положение над прокурора и подсъдимия, който сключва споразумението – защото разглеждането на това споразумение от съда и евентуалното му одобрение зависят само от тяхното съгласие, без оглед причините, поради които те не дават такова съгласие.

На последно място по никакъв начин не е отразен принципът на пропорционалност, доколкото нито подсъдимият и / или неговият защитник, недаващи съгласие, не трябва да изложат мотиви за това (за да се прецени кой техен интерес ще бъде нарушен от разглеждането от съда на сключеното с друг подсъдим споразумение), нито съдът е задължен първо да извърши преценка и степенуване на различните засегнати интереси, преди да вземе решение дали да разгледа по същество споразумението или не.

Поради което нормата на чл. 384 ал. 3 във вр. с чл. 253 т. 2 НПК противоречи на Конституцията.

23. Относно последиците от действието на правото на Европейския съюз (ЕС)

Съобразно чл. 18 ал. 3 от Правилника на Конституционния съд искането, подадено от съд, следва да съдържа аргументирана преценка на приложимото право, включително относно последиците от действието на правото на ЕС, когато оспорената разпоредба е в приложното му поле.

Правото на ЕС не регулира споразумението като възможен начин за реализиране на наказателна отговорност. При все това споразумението е обсъждано в контекста на други въпроси.

На първо място правото на ЕС допуска предвиждането в националното право на механизми, при които самопризнанието от страна на подсъдимия (което е основна характеристика на споразумението) води до определяне на по-леко наказание²¹. То, обаче, само допуска тези механизми, като не възлага никакви задължения на държавите членки в тази насока. Поради което практически правото на ЕС няма значение²². Този извод се запазва независимо от все висящото С-432/22, където сезиращият съд очаква негативен отговор²³.

На второ място правото на ЕС не се противопоставя на национален закон, който забранява сключването на споразумение след определен тип изменение на обвинението²⁴.

На трето място правото на ЕС защитава презумпцията за невинност²⁵, поради което се противопоставя в едно споразумение да се индивидуализират онези подсъдими, които не се признават за виновни; това е допустимо при

²¹ Директива 2016/343 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2016 година относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невиновност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство, ОВ L 65, 2016 г – чл. 7 ал. 4.

Рамково решение 2004/757/ПВР на Съвета от 25 октомври 2004 година за установяване на минималните разпоредби относно съставните елементи на наказуемите деяния и прилаганите наказания в областта на трафика на наркотици, ОВ L 335/8 от 11.11.2004 – чл. 5 ал. 1 във вр. с чл. 4 ал. 1.

Рамково решение 2008/841/ПВР на Съвета от 24 октомври 2008 година относно борбата с организираната престъпност, ОВ L 300/42 от 11.11.2008 г – чл. 4 във вр. чл. 3.

²² Видно от Определение от 24.09.2019 г по С-467/19, ECLI:EU:C:2019:776.

²³ Становището на Генералния адвокат по това дело е следното: „Оттук следва, че член 5 от Рамково решение 2004/757 и член 4 от Рамково решение 2008/841 не уреждат въпроса дали одобряването на споразумение за решаване на делото може или не може да зависи от изискване за съгласие на останалите подсъдими и за разглеждане от съдебен състав, различен от първоначално сезиращия с делото“ – т.38 от Заключение от 14.12.2023 г, С-432/22, ECLI:EU:C:2023:997.

²⁴ Решение от 13.06.2019 г, С-46/17, ECLI:EU:C:2019:489.

²⁵ Директива 2016/343 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2016 година относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невиновност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство, ОВ L 65, 2016 г. – чл. 4 ал. 1.

действителна необходимост и с ясното посочване, че вината им не е установена²⁶. Това обстоятелство би могло да има определено значение при преценката на конституционната съобразност на правилото на чл. 384 ал. 3 НПК (коментирано в т. 21 по-горе).

На четвърто място правото на ЕС защитава и правото на подсъдимия да бъде уведомен за обвинението, а също така и правото на равно третиране, като евентуално, в зависимост от бъдещата преценка на Съда на ЕС по С-398/23, би могло да се окаже, че и тези области от правото на ЕС биха могли да имат определено значение.

На пето място, обстоятелството, че същата законова норма (чл. 384 ал. 3 във вр. с чл. 253 т. 2 НПК), по същото главно дело²⁷ е предмет на две все още висящи преюдициални производства пред Съда на ЕС (С-432/22 и С-398/23) не би следвало да е пречка Конституционният съд да се произнесе с акт по същество. Аргументите в тази насока биха били обемни; ако Конституционният съд приеме за удачно преди да отклони искането да ги вземе предвид, би могъл да даде тази възможност на основание чл. 19 ал. 1 ПОДКС.

На последно място, ако това евентуално има значение, Генералният адвокат по С-432/22 приема, че споразумението не е „правно средство за защита“²⁸ (т.75), а е проява на „право на защита“²⁹, проявление на „правото на справедлив съдебен процес“³⁰ (т. 76).

Поради което и на основание чл. 150 ал. 2 от Конституцията

ОТПРАВЯ ИСКАНЕ

до Конституционния съд на Република България за установяване на противоконституционност на нормата на чл. 384 ал. 3 във вр. с чл. 253 т. 2 НПК, като противоречаща на нормите на чл. 31 ал. 4, чл. 56, чл. 57 ал. 2 пр. 2, чл. 58 ал. 1 изр. 2, чл. 122 и чл. 127 т. 3 от Конституцията.

Искането е окончателно.

Председател:

28

Съдебни заседатели:

2.

²⁶ Решение от 05.09.2019 г по С-377/18, ECLI:EU:C:2019:670, а също така Определение от 28.05.2020 г, по С-709/18, ECLI:EU:C:2020:411 и Решение от 18.03.2021 г по С-440/19, ECLI:EU:C:2021:214.

²⁷ Макар и спрямо друг подсъдим, което в случая няма значение.

²⁸ „voie de recours“

²⁹ „droits de la défense“

³⁰ „droit à un procès équitable“